

2 et 3) et quidam recentiores, ut D'Annib. (II. n. 19. nota 14) : quia, cum nondum fruuntur visione Verbi, nequeunt cognoscere quae nos dicamus vel sentiamus. Affirmant multi recentiores (Ball. P. n. 38; Lehm. I. n. 345), tamquam sententiam probabilissimam et communem. His certe astipulatur hodierna praxis multorum. Attamen Bellarminus (de Purgat. l. 2 c. 15), qui inter praecipuos hujus sententiae patronos citari solet, unice intendit animas purgatorio detentas pro nobis, tamquam in multis periculis versantibus, orare; superfluum vero ducit ab eis petere ut pro nobis orent, quia non possunt *ordinarie* cognoscere quid agamus. Reapse nullo theologico fundamento nititur quod multi existimant: illis animabus perinde ac caelitibus innotescere quidquid pro ipsis faciamus vel cum ipsis orando colloquamur.

VII. Ad recte orandum sequentes condiciones requiruntur:

- 1° Ut petamus *decentia* sensu supra (n. 258) explicato.
- 2° Ut oremus cum fide, credentes nos a Deo obtinere posse quod petimus, immo infallibiliter obtenturos esse vi promissionum divinarum (Matth. VII. 8 etc.), modo orationi insint omnes condiciones quas divinae promissiones supponunt.
- 3° Ut oremus cum humilitate, nostram indigentiam agnoscentes, non nostris, sed Christi meritis fidentes.
- 4° Ut oremus cum perseverantia: irrationabiliter enim vellemus statim exaudiri, cum Deus saepe dona sua differat quo amplius ea aestimemus et ad orandum excitemur.

Oratio his condicionibus stipata infallibiliter exaudietur si quis postulat pro seipso, sive justus sit, sive etiam in statu peccati, modo habeat bonam voluntatem cooperandi gratiae quam petit: nam nullibi promissiones Christi ad solos justos coartantur. (2. 2. q. 83. a. 16) Immo infallibilis videtur similis oratio pro aliis facta, modo in iis nullum sit obstaculum rei petitaе, ex. gr. indurata voluntas: nam pro aliis orare jubemur et nullibi ad solum orantem restringuntur divinae promissiones. Tandem infallibiliter exaudienda videtur similis oratio si petuntur ea temporalia bona quae saluti nostrae utilia sunt, cum nulla appareat ratio ob quam a promissis maxime universalibus excludantur.

De attentione ad orandum requisita dicitur Vol. II. n. 59.

CAPUT II.

DE VITIIS RELIGIONI OPPOSITIS PER EXCESSUM.

§ I. DE SUPERSTITIONE IN GENERE.

262. NOTIONES. Religioni, sicut cuivis virtuti morali, duplex opponitur vitium, unum secundum excessum, alterum secundum defectum: omnis enim virtus moralis in medio consistit.

Vitium religioni oppositum per excessum vocatur *Superstitio*. Haec defini potest: cultus vitiosus veri vel falsi numinis. Nam excessus non est in eo quod "plus exhibeat in cultum divinum quam vera religio, sed quia exhibet cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet." (2. 2. q. 92. a. 1)

Superstitio igitur est duplex: prior, qua cultus exhibetur quidem vero Deo, sed modo indebito; posterior, qua cultus exhibetur ei cui exhibendus non est, nempe cuicumque creaturae.

Modus indebitus in cultu veri Dei potest esse *falsus* vel *superfluus*: hinc distinguitur superstitio cultus falsi et cultus superflui.

ASSERTA I. Superstitio cultus falsi ex se peccatum mortale constituit, quia graviter praedjudicat veritati et puritati Religionis christianaе, dum eam minus aestimabilem, vel suspectam de errore facit. Ideo graviter peccat qui Deum nunc colit caerimoniis cultus Judaici, quibus Christus adhuc venturus significatur; qui proponit colendas falsas reliquias vel falsa miracula praedicat, ex. gr. ut devotionem erga aliquam imaginem augeat; qui, ut populum commoveat, fingit aliquod miraculum vel historiam in S. Scriptura reperiri. Hoc ultimum tamen et similia facilius, ob animi levitatem, fieri possunt venialia. (Bus. ap. S. Alp. l. 4. n. 3; Struggl, tr. 5. q. 5. n. 6)

II. Superstitio cultus superflui ex genere suo peccatum veniale est: quia, praeciso scandalo vel alia circumstantia graviter mala, non praedjudicat graviter puritati et uniformitati verae religionis. Exempla habes in sacerdote qui e praepostera devotione multiplicaret orationes in Missa contra rubricas, vel longas preces privatas verbis Missalis intersereret. Videndum tamen num forte aliunde gravis peccati ratio cultui superfluo adveniat, puta e prohibitione Ecclesiae vel scandalo, ut si

ecclesiasticis officiis insereretur profanus cantus vel rythmus, qui pravas cogitationes adstantibus ingereret et videretur cultui divino graviter injuriosus; immo, si cantus esset prorsus turpis, jam ex se grave peccatum et cultum falsum seu perniciosum constitueret. (Sanch. in Dec. l. 2. c. 37. n. 7) Potest quoque cultus superfluus fieri mortale peccatum ratione vanae observantiae quae eidem admiscetur, ut si quis orationes in se bonas recitat cum certo numero benedictionum et circumstantiis ineptis, *infallibiliter* expectans effectum aliquem temporalem, puta immunitatem ab omni morbo vel vulneris sanationem. Attamen qui id agunt ad finem in se bonum, saepe, ob simplicitatem, a peccato, saltem gravi, excusantur. (Struggl, l. c. n. 8)

Superstitio qua cultus indebitus redditur creaturae solet subdividi in species sequentes: idololatriam, divinationem, vanam observantiam, magiam et maleficium. (Bus. l. c. n. 2) Breviter de singulis.

§ 2. DE IDOLOLATRIA.

263. Idololatria est superstitio qua tribuitur honor creaturae sicut Deo. Parum refert utrum id quod colitur per aliquam imaginem repraesentetur necne (2. 2. q. 94. a. 1. ad 4), vel quó signo externo honor ille exhibeatur, dummodo ex intentione colentis vel communi acceptione significetur honor divinus. Cfr. n. 256.

Distingui solet idololatria in *materialem* et *formalem*; quae posterior subdividitur in *perfectam* et *imperfectam*.

Materialis committitur ab eo qui, sine interno affectu, ex metu ex. gr. mortis, creaturae cultum divinum praestat. Haec semper peccatum grave est: nequit enim in Christianis non graviter adversari obligationi fidei profitendae.

Formalis et perfecta idololatria committitur ab eo qui adorat idolum quod reapse putat esse deum; formalis at imperfecta, ab eo qui, vel ex odio Dei vel ex affectu aliquid a daemone aliave creatura obtinendi, ipsi, quasi Deo, cultum defert. Patet utraque gravem injuriam Deo inferri. Imperfecta autem gravius peccatum constituit quam perfecta. Haec enim ob ignorantiam aliquo modo excusatur, illa vero ex mera voluntatis malitia committitur, et etiam aliquam simulationem et mendacium perniciosum Deoque injuriosum continet. (Laym. l. 4. tr. 10. c. 2. n. 5)

§ 3. DE DIVINATIONE.

264. NOTIONES. Divinatio est superstitio qua quis res occultas ope daemonis, *expresse* vel *tacite* invocati, indagat.

Expresse invocatur daemon ab eo qui vel verbis daemonem implorat, vel saltem facto aliquid usurpat per quod scit aut putat daemonem cooperari. Tacite invocatur ab eo qui media, quae novit vana et naturaliter impropportionata, adhibet ad aliquid cognoscendum, etiamsi forte protestatur se nullum cum daemone commercium intendere. Protestatio enim hujusmodi eliditur factis: nam, cum noverit media naturaliter esse inepta, Deum autem et Angelos bonos hujusmodi opem non ferre, nequit effectum, quem intendit, expectare nisi a daemonis interventu. (S. Alph. l. 4. n. 8)

Multae species divinationis, per invocationem sive expressam, sive tacitam daemonis, enumerantur a S. Th. 2. 2. q. 95. a. 3, ut divinatio somniorum, necromantia, augurium, auspiciam, etc. quae tamen, juxta communiorem sententiam, non differunt in genere moris, sed mere materialiter, ideoque in confessione non sunt explicandae. Etiam probabile censet S. Alph. (n. 6) non differre moraliter, in ordine ad confessionem, divinationem quae fiat per expressam daemonis invocationem ab ea quae fiat per tacitam tantum. Regulariter tamen discrimen hoc erit confitendum, ut pateat confessario utrum grave an leve peccatum admissum sit, vel quia expressa invocatio saepe alia peccata adnexa habet, scil. haeresim, adorationem daemonis, etc.

265. ASSERTA. I. Divinatio quae fit per expressam invocationem daemonis semper est grave peccatum.

Hoc clarissime patet quando a daemone petuntur ea quae solus Deus novit, nempe futura libera et arcana cordium: quo casu homo cum daemone sicut cum Deo agit eique divinos honores tribuit. Sed etiamsi daemon naturaliter nosse potest ea quae ab ipso petuntur, puta ea quae hic et nunc aguntur in loco remotissimo, id graviter injuriosum est Deo, qui vult ut homo abrumpat cum hoc hoste Dei et humanae naturae omne commercium, praesertim quo se illi tamquam magistro addicat; adversatur etiam caritati hominis erga seipsum, quia daemon, etiamsi verum dicat, intendit homines assuefacere ad hoc quod ei credatur, et sic intendit perducere in aliquid quod sit saluti nocivum.

Peccatum illud adversatur religioni, eo quod homo sic consulens daemonem eidem cooperatur, quatenus conatur divinam excellentiam sibi usurpare: hoc enim daemon adjuvando intendit ut homo, relicto Deo, a quo omnem cognitionem sibi necessariam vel utilem sperare debet, ad ipsum recurrat et ipsi se subjiciat, tamquam indigens ejus auxilio et in eo confidens. (2. 2. q. 95. a. 4.; Ball. P. n. 56)

266. II. Divinatio per implicitam daemonis invocationem natura quidem sua peccatum est mortale, cum aequivalenter daemonis auxilium

impleretur. (n. 264) Aliquando tamen a mortali excusatur, nempe :
a) ob ignorantiam gravis malitiae : haec enim nullo minus apparet quam in invocatione expressa ; — *b)* ob imperfectionem superstitionis, quando scil. vanis signis non adhibetur *certa* fides, sed solum concipitur aliqua spes vel timor ; — *c)* ob defectum seriae intentionis, ut si notitia rerum occultarum non intenditur serio, sed potius per modum joci : sic enim vera superstitio aberit. (Struggl, tr. 5. n. 19) Hinc :

1° Graviter peccat qui vitam suam fere omnem dirigit per somnia, chartas, astra et similia quibus quaeri solet cognitio quam rerum istarum observatio naturaliter praebere nequit : id enim graviter divinae Providentiae ordini adversatur. Leviter tantum peccaret qui, propter similes rationes, semel vel iterum aliquid omitteret ad quod sub mortali non teneatur, puta interesse convivio, ne, tredecim mensae accumbentibus, unus brevi moriatur, iter facere die Veneris, etc.

2° Plerumque si qui observant somnia, auguria, etc. non peccant nisi venialiter, quia solet adesse excusans ratio ex iis quae supra enumerantur, speciatim defectus firmae fidei. (Sanch. in Dec. l. 2. c. 38. n. 21 seqq. ; S. Alph. n. 9)

3° Somniis credere non est omnino illicitum, siquidem e S. Litteris et Sanctorum historia constat veritatem quandoque a Deo somniantibus manifestari. Sed diligenter, antequam credatur, examinandum num res manifestata sit bona, num finis manifestationis videatur Deo dignus, etc. (Ball. P. n. 64)

4° Generatim leviter tantum peccant consulentes eos qui futura vel occulta e chartis similibusve artibus praedicunt : nam plerique agunt sine firma fide, sed tantum ex joco vel levitate, praesertim si hos divinatores non adeunt privatim, sed cum sociis, ut fit in diebus festivis. Videndum tamen num graviter peccent, vel ob firmam fidem quam responsis adhibeant, vel ob scandalum aut cooperationem cum divinatore qui serio cognitionem occultam inquirat. Hoc ultimum raro contingit : plerique enim unice lucrandae pecuniae gratia artem, cujus vanitatem perspiciunt, exercent. (Sabetti, n. 209)

5° Superstitiosa est divinatio quae fit per sortes divinatorias, ad futurum vel occultum aliquod cognoscendum, quasi sortibus quaedam vis divina insit : ut si quis ex taxillorum projectione et dispositione divinet quis sit obtenturus victoriam. Idem regulariter dicendum de sortibus consultoriis, quibus inquiritur quid in hac vel illa re agendum sit : nam Deus voluntatem suam inquiri vult, non sortibus, sed doctrina Ecclesiae et iudicio prudentum. Hae tamen licitae forent, non tantum ob specialem Dei instinctum, ut per se patet, sed etiam ubi causae necessitas et honestas id exigeret aptiorque modus dubium vincendi non suppeteret, dummodo tunc cum magna reverentia indicium a solo

Deo expectetur, ut si quis, haerens in bivio, aliter viam discernere nequiret. Cfr. 2. 2. q. 95. a. 8.

Manifestum est nullam superstitionem reperiri in sortibus divisiis, easque, seclusa legis positivae prohibitione, licite adhiberi, sive ad honestum ludum (cfr. n. 663), sive ad hereditatem dividendam, sive ad litem componendam, dummodo liliantes qui aequale jus habent consentiant ; quia nihil aliud continent quam contractum inter eos qui ad aliquam rem jus habent, ut illias sit cui sors obtigerit. (S. Alph. l. c. n. 10)

§ 4. DE VANA OBSERVANTIA ET MAGIA.

267. *Vana observantia* est superstitio qua quis, expresso vel implicito pacto cum daemone, aliquid efficere nititur, ex. gr. scientiam repente et sine labore acquirere, per certas quasdam formulas reddere sanitatem, etc. Vocatur *vana* eo quod effectus illi vel non obtinentur, vel, si obtinentur, magis nocent, saltem animae, quam prosunt. Quodsi effectus illi essent omnino miri, puta repentina corporum immutatio, diceretur *magia*. Haec igitur specie morali non differt a vana observantia, immo neque a divinatione : siquidem parum interest, in genere moris, utrum ope daemonis quaeratur scientia occultorum an quidvis aliud.

E definitionibus datis, liquet discrimen inter divinationem et vanam observantiam in eo situm esse quod prior unice ordinetur ad cognoscenda occulta, posterior ad quoslibet alios effectus, praesertim externos. (Sanch. in Dec. l. 2. c. 40. n. 1) Alii tamen aliter hoc discrimen indicant, ut videre est apud Ball. P. n. 79 seqq. Quae controversia ad praxim parum conducit.

Reatus vanae observantiae prorsus eadem ratione definitur ac supra (n. 265 seqq.) de divinatione dictum est : par enim utriusque malitia est in recursu sive implicito, sive expresso, ad daemonem. Implicitus recursus habetur quando agens certo novit media quae adhibet esse imparia fini quem intendit. In praxi pleraeque vanae observantiae potius inter ineptias recensendae sunt quam inter superstitiones proprie dictas. (Berardi, Prax. Conf. n. 249) Ideo confessarii est poenitentes, praesertim rudes sed pios, suaviter docere quam inania et ridicula sint eorum conamina ; de gravi autem reatu ne facilius sermo injiciatur. Quandoque etiam doceantur poenitentes praxim suam expedire a quibusdam circumstantiis vanis vel a persuasionibus effectus infallibilis, cum saepe sic fiat prorsus innocua vel laudabilis.

268. **QUAER.** Quousque licitum sit conatus adhibere ad aliquid efficiendum, quando dubium est num medium adhibitum naturaliter par sit effectui producendo.

RESP. In hoc casu videtur tenenda haec regula quam effert La Croix (l. 3. p. 1. n. 28) laudatus a S. Alph. (n. 20): "Potius judicandum est esse a natura adeoque non esse superstitiosum, quia plurimae sunt virtutes in rebus naturalibus nobis incognitae; itaque in dubio dicendum est id potius esse a natura, cum miros a natura effectus fieri videamus, quorum rationem reddere non possumus: ergo, etiam in tali dubio, sumus in possessione juris ad utendum ejusmodi rebus, donec resciaur non esse a virtute naturali occulta.," Haec tamen regula supponit dubium nisi ratione probabili, puta analogia quam hic effectus habet cum aliis certe naturalibus, absentia cujuslibet circumstantiae inhonestae vel quae manifeste postulet agentis supernaturalis interventum, etc. Nam, si res dubia censeretur tantum ob rationem generalem quod multa nos in natura latent, id logice duceret ad omnem miraculorum vim enervandam. Cfr. quae in Philosophia vel Theologia de miracula explicantur.

§ 5. DE MALEFICIO.

269. Maleficium est superstitio qua proximo nocumentum infertur. Nocetur autem vel inspirando turpem amorem (philtrum), vel causando morbos, sterilitatem, varias calamitates (veneficium).

Liquet in maleficio, praeter malitiam vanae observantiae, quae a gravi peccato excusari practice nequit, reperiri etiam malitiam injustitiae.

Experientia constat hodie rarissima esse vera maleficia. (Berardi, l. c. n. 260) Quare confessarius facilis esse non debet in iis credendis quae a poenitentibus minus doctis quandoque narrantur; suadeat media naturalia adhibere et, piis precibus vel sacramentorum susceptione, a Deo obtinere finem calamitatum quae non raro perperam maleficiis ascribuntur. Graviter etiam increpandi erunt ii qui, praejudiciis occupati, alium, praesertim senem vel anum, maleficii incusant: nam isti plurimum desunt caritati et justitiae, cum, tales rumores spargendo, vitam putato malefico molestissimam efficiant.

In sequentibus paragraphis agemus de recentioribus quibusdam artibus quibus, saltem interdum, superstitio exercetur.

§ 6. DE TABULIS ROTANTIBUS ET SPIRITISMO.

270. I. Numquam licet *tabulas* ea qua notum est ratione in gyrum agere ad obtinendum effectum certo supernaturalem, ex. gr. ad acquirendam notitiam rei quam nullus adstantium novit, ut ipsa mensa distincte

responsum scribat, etc. Id enim manifeste contineret labem divinationis vel vanae observantiae, cum hujusmodi effectus neque a mensa, neque ab ullo conscio vel inconscio adstantium influxu expectari possit. Neque id liceret etiam experimenti causa, nempe ad cognoscendum num effectus supernaturales reapse producantur: nam finis ille honestus non tollit medii malitiam. Sed si cui persuasum foret nullum effectum hujusmodi oriturum fore, non peccaret mensas movendo ut reliquorum errorem experimento corrigeret.

II. Si effectus intentus, ex. gr. mensam in gyrum, non mero voluntatis imperio, sed impositis digilis vertere, probabiliter est naturalis, per se licet eum producere, nisi obstet ratio scandali vel prohibitionis ab Ordinario factae (n. 268). Ideo summum venialiter peccant qui ex curiositate vel jocandi causa id experiuntur vel hujusmodi experimento intersunt. (D'Annib. II. n. 54, nota)

271. III. Spiritismus intellegitur spirituum consultatio, praesertim de rebus extramundanis. Semper est graviter illicitus: siquidem aperte continet malitiam divinationis vel vanae observantiae. Spiritus enim illi non sunt nisi daemones: nam animae caelitem profecto his vanis evocationibus non subsunt; damnatorum vero animae non permittuntur (saltem generatim) habere cum viventibus has relationes quas S. Litterae et christiana traditio daemonibus agnoscunt. Hinc numquam licitum est serio petere ab iis qui se *media* vocant, ut spiritus evocent vel quacumque de re consulant. Neque talis evocatio animarum defunctorum licita fit si quis profitetur se excludere quodlibet commercium cum spiritu malo et preces dirigit ad angelos bonos, prout S. Inq. 30 Martii 1898 respondit: superstitio enim manet in facto evocationis, neque inani protestatione removetur.

IV. Si cui, ob seria indicia, constaret eum qui se *medium* jactet esse circulatorum, liceret eum, secluso scandalo, rogare ut artem suam exerceret, quo melius de ipsius fallacia constaret. Id tamen non licet *universe*, quasi *semper* nihil praeter fraudem adhiberetur. Ut enim sapienter statuunt Patres Conc. Baltim. II. (Coll. Lac. t. 3. col. 406): "Bene videtur esse exploratum plura quae in Circulis Spiritismi exhiberi phaenomena miranda dicuntur, esse vel omnino ementita et operatorum inter se collusionem fraudulenta producta, vel personarum quae dicuntur *media* imaginationi et spectatorum credulitati esse praesertim adscribenda, vel demum manuali cuidam dexteritati, qualis apud praestigiatores usu venit, esse tribuenda. Vix dubitandum tamen videtur, quaedam saltem ex eis a satanico interventu esse repetenda, cum vix alio modo satis explicari possint. "